

European Digital Media Observatory

Η ΕΠΙΘΕΣΗ ΣΤΟ ΜΑΓΔΕΜΒΟΥΡΓΟ ΚΑΙ Η ΑΛΛΑΓΗ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΣΤΗ ΣΥΡΙΑ: ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΙΣΛΑΜΟΦΟΒΙΚΩΝ ΙΣΧΥΡΙΣΜΩΝ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟ

Μηνιαία αναφορά #43 - δίκτυο ελέγχου γεγονότων του EDMO

Δημοσιεύτηκε στις 17 Ιανουαρίου 2025

ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ, ΕΝΩ ΟΙ ΨΕΥΔΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ COVID-19 ΑΥΞΑΝΟΝΤΑΙ ΕΛΑΦΡΩΣ

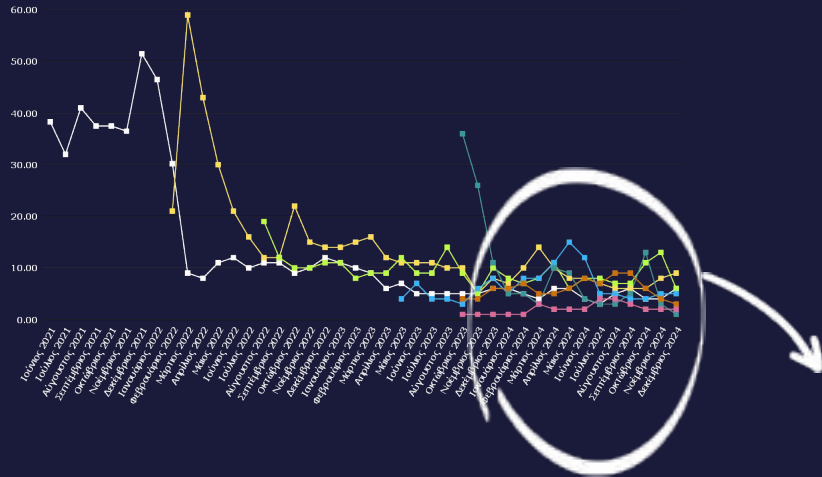
Οι 31 οργανισμοί-μέλη* του δικτύου ελέγχου γεγονότων του EDMO, οι οποίοι συνεισέφεραν στοιχεία για την εν λόγω αναφορά, δημοσίευσαν συνολικά 1,481 άρθρα fact-checking μέσα στον Δεκέμβριο του 2024. Από αυτά τα άρθρα, 130 (9%) παραπληροφόρηση σχετικά με τον πόλεμο στην Ουκρανία, 87 (6%) παραπληροφόρηση που σχετίζεται με την κλιματική αλλαγή, 83 (5%) αφορούσαν παραπληροφόρηση σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση, 75 (6%) παραπληροφόρηση που αφορούσε την COVID-19, 52 (3%) παραπληροφόρηση σχετικά με θέματα μετανάστευσης, 35 (2%) παραπληροφόρηση κατά της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας και θεμάτων που αφορούσαν έμφυλα ζητήματα και 22 (1%) παραπληροφόρηση σχετικά με την κρίση στην Μέση Ανατολή.

Η παραπληροφόρηση σχετικά με τα κλιματικά ζητήματα μειώθηκε περισσότερο από το μισό τον Δεκέμβριο. Το 13% που καταγράφηκε τον Νοέμβριο, κυρίως λόγω ψευδών ισχυρισμών για τις πλημμύρες στην Ισπανία, έπεσε στο 6% μέσα σε έναν μήνα. Το ποσοστό παραπληροφόρησης που σχετίζεται με τη σύγκρουση στη Μέση Ανατολή συνέχισε να μειώνεται, φτάνοντας στο χαμηλότερο επίπεδο από την έναρξη καταγραφής των περιπτώσεων παραπληροφόρησης τον Οκτώβριο του 2023.

Το ποσοστό παραπληροφόρησης που αφορά τον πόλεμο στην Ουκρανία αυξήθηκε ελαφρώς, όπως και οι ψευδείς ισχυρισμοί για θέματα που σχετίζονται με την COVID-19. Τα ποσοστά ψευδών ισχυρισμών για τα υπόλοιπα θέματα παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητα.

**Οργανισμοί ελέγχου γεγονότων που συνεισέφεραν σε αυτή την αναφορά: 15min, AFP, APA, Correctiv, Delfi, Demagog.cz, Demagog.pl, Demagog.sk, DPA, Eesti Päevaleht, EFE Verifica, Ellinika Hoaxes, Fact Check Cyprus, Factcheck Vlaanderen, Fatico, FactReview, Faktisk, Funky, Greece Fact Check, Källkritikbyrå, InfoVeritas, Lakmusz, Logically Facts, Maldita, Newtral, Oštro, PagellaPolitica/Facta, Polígrafo, Pravda, Re:Baltica, The Journal Fact-Check, TjekDet, VerificaRTVE, Verificat*

% ποσοστό παραπληροφόρησης από το σύνολο που σχετίζεται με τα εξής θέματα

COVID-19

Ευρωπαϊκή Ένωση

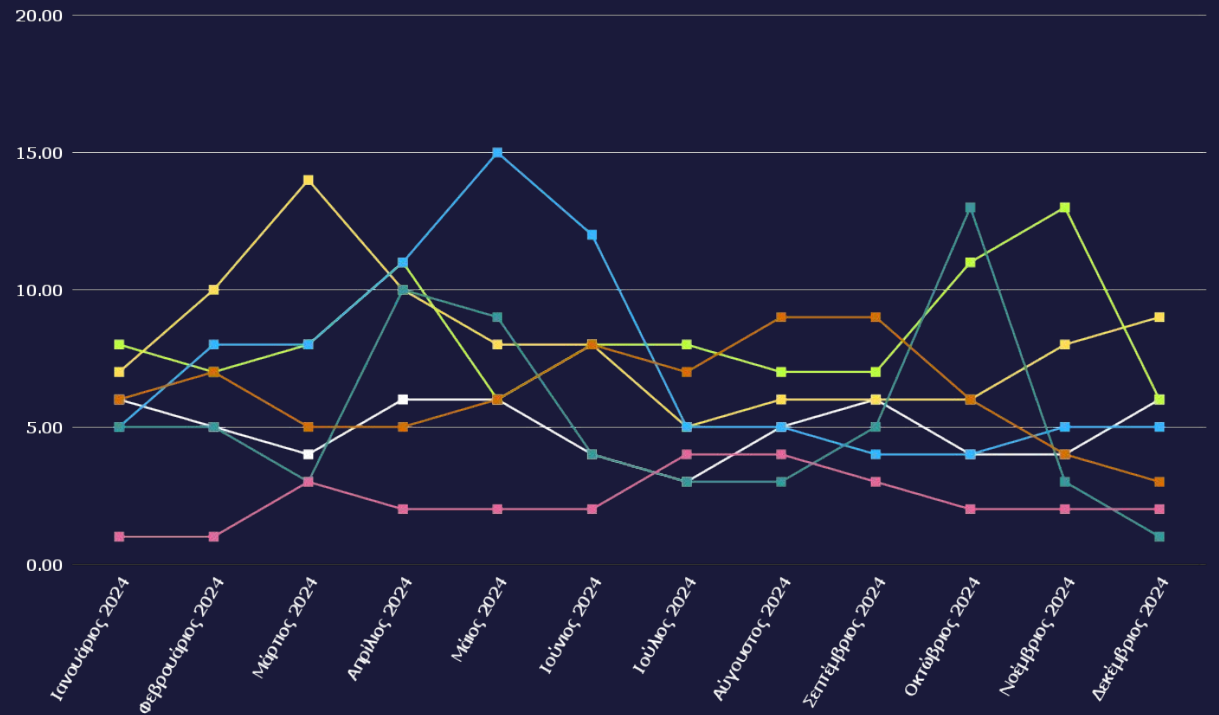
Σύγκρουση Ισραήλ-Χαμάς

LGBTQ+

Ουκρανία

Κλιματική αλλαγή

Μεταναστευτικό

ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΑΣΑΝΤ ΣΤΗ ΣΥΡΙΑ

Τον Δεκέμβριο, κυκλοφόρησαν αρκετοί ψευδείς ισχυρισμοί σχετικά με τη Συρία, όπου οι δυνάμεις της αντιπολίτευσης ανέτρεψαν το καθεστώς του Προέδρου Μπασάρ αλ-Άσαντ, κατέλαβαν τη Δαμασκό και ανάγκασαν τον Άσαντ να διαφύγει στη Ρωσία, τερματίζοντας πάνω από 50 χρόνια κυριαρχίας της οικογένειας Άσαντ. Η αύξηση των ψευδών ισχυρισμών συνέπεσε με την αύξηση της προσοχής που έλαβε η Συρία ως κεντρικό θέμα στα ευρωπαϊκά μέσα ενημέρωσης – ένα τυπικό μοτίβο, καθώς η παραπληροφόρηση συχνά ακολουθεί την ευρεία κάλυψη από τα μέσα ενημέρωσης. Η πλειονότητα των ψευδών ισχυρισμών που κυκλοφόρησε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στην ΕΕ σε μορφή clickbait, περιλαμβάνοντας υποτιθέμενες φωτογραφίες και βίντεο του ίδιου του Άσαντ, απελευθερωμένων κρατουμένων, μυστικών φυλακών, τόπων βασανιστηρίων και βάρβαρων εκτελέσεων. Στη μεγάλη πλειονότητα αυτών των παραπλανητικών ισχυρισμών χρησιμοποιήθηκαν εικόνες ή βίντεο εκτός πλαισίου, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις χρησιμοποιήθηκε και λογισμικό τεχνητής νοημοσύνης.

Άλλοι ψευδείς ισχυρισμοί επιδίωξαν να μεγαλοποιήσουν τις αρνητικές συνέπειες της αλλαγής εξουσίας. Για παράδειγμα, προκάλεσαν να διασπείρουν φόβο μέσα από ισλαμοφοβικά αφηγήματα περί μαζικών αφίξεων προσφύγων από τη Συρία στην ΕΕ. Τα εν λόγω αφηγήματα ανέφεραν ότι οι μετανάστες θα επιδιώξουν να επιβάλουν την κουλτούρα τους, ή ισχυρίστηκαν ότι η πολιτική αλλαγή οδήγησε σε επιδείνωση των συνθηκών για τις γυναίκες στη χώρα.

Ωστόσο, προς το παρόν, δεν υπάρχουν συγκεκριμένες αποδείξεις ότι η Ρωσία, ένας βασικός σύμμαχος του Άσαντ και σωτήρας του καθεστώτος του το 2015, έχει ξεκινήσει υβριδικό πόλεμο ή εκστρατεία παραπληροφόρησης εναντίον των νέων συριακών αρχών. Η απουσία δραστηριότητας μπορεί να συνδέεται με τις τρέχουσες διαπραγματεύσεις σχετικά με τις ρωσικές στρατιωτικές βάσεις στη Συρία και το ευρύτερο μέλλον των σχέσεων Δαμασκού-Μόσχας.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ ΚΑΙ ΙΣΛΑΜΟΦΟΒΙΑ, ΜΑΖΙΚΟΙ ΠΥΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΤΡΑΝΣΦΟΒΙΑ

Μετά την επίθεση στις 20 Δεκεμβρίου 2024 στη χριστουγεννιάτικη αγορά του Μαγδεμβούργου στη Γερμανία, η οποία κόστισε τη ζωή σε έξι ανθρώπους, εμφανίστηκε κύμα παραπληροφόρησης που εκμεταλλεύτηκε το περιστατικό για να προωθήσει ισλαμοφοβικά και αντιμεταναστευτικά αφηγήματα. Αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ισχυρίστηκαν ψευδώς ότι η επίθεση οργανώθηκε από το ISIS ή ότι ο δράστης φώναξε «Αλλάχου Άκμπαρ» κατά τη σύλληψή του, με ένα βίντεο που υποτίθεται ότι το αποδεικνυει, το οποίο όμως αποκαλύφθηκε ότι ήταν κατασκευασμένο. Οι αρχές διαπίστωσαν ότι ο δράστης είχε ριζοσπαστικοποιηθεί μέσω ακροδεξιάς προπαγάνδας.

Παρόμοια, ψευδείς ισχυρισμοί που κυκλοφόρησαν στο διαδίκτυο εκμεταλλεύτηκαν ένα περιστατικό σε χριστουγεννιάτικη αγορά στο Μπορντό της Γαλλίας, όπου ξέσπασε ανεξήγητη φωτιά πριν από το άνοιγμα, για να υποστηρίξουν ότι πρόκειται για «ισλαμική εξτρεμιστική» επίθεση. Άλλοι ψευδείς ισχυρισμοί προσπάθησαν να συγκρίνουν τα γεγονότα στη Γερμανία με τις υποτιθέμενες ασφαλείς χριστουγεννιάτικες αγορές στην Ουγγαρία.

Πέρα από συγκεκριμένα περιστατικά, ψευδή αφηγήματα ενίσχυσαν ευρύτερα αντιμεταναστευτικά συναισθήματα και μακροχρόνια ψευδή αφηγήματα που παρουσιάζουν τους μετανάστες ως αντίθετους στις δυτικές παραδόσεις (όπως τα Χριστούγεννα) και στις δημοκρατικές αξίες. Εικόνες εκτός πλαισίου χρησιμοποιήθηκαν για να υποστηρίξουν ισχυρισμούς για μαζικές αντικυβερνητικές διαδηλώσεις στην Πολωνία, με φερόμενες μεγάλες συγκεντρώσεις ενάντια στη μετανάστευση και υπέρ του Χριστιανισμού. Ο συγκεκριμένος ψευδής ισχυρισμός κυκλοφόρησε σε Γερμανία, Γαλλία, Ισπανία, Λιθουανία, Ελλάδα και άλλες χώρες της ΕΕ.

Μετά το περιστατικό μαζικής επίθεσης σε σχολείο στο Ουισκόνσιν στις 16 Δεκεμβρίου 2024, ψευδή δημοσιεύματα στόχευσαν την ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα, αναπαράγοντας τον ισχυρισμό ότι ο δράστης, μια γυναίκα, ήταν τρανς γυναίκα. Αυτό αποτελεί μέρος ενός γνωστού μοτίβου παραπληροφόρησης: μετά από μαζικές επιθέσεις, ψευδή αφηγήματα συχνά στοχοποιούν μια συγκεκριμένη ομάδα. Για παράδειγμα, στις ΗΠΑ, μετά την επίθεση στη Νέα Ορλεάνη την 1η Ιανουαρίου 2025, οι μετανάστες έγιναν στόχος των ψευδών αφηγημάτων. Παρομοίως, στο Ηνωμένο Βασίλειο τον περασμένο Αύγουστο, η παραπληροφόρηση μετά από ένα βίαιο περιστατικό τροφοδότησε ταραχές κατά των μεταναστών.

ΑΛΛΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΑΦΗΓΗΜΑΤΑ

Στις 6 Δεκεμβρίου, το Ανώτατο Δικαστήριο της Ρουμανίας ακύρωσε τον πρώτο γύρο των προεδρικών εκλογών, επειδή, σύμφωνα με τις ρουμανικές μυστικές υπηρεσίες, ο Călin Georgescu, ένας ελάχιστα γνωστός φιλορωσικός υποψήφιος, που συνηθίζει να διαδίδει θεωρίες συνωμοσίας, παραβίασε τους ρουμανικούς εκλογικούς νόμους και κέρδισε ένα απροσδόκητο ποσοστό ψήφων χάρη σε ρωσική παρέμβαση. Η επιχείρηση περιλάμβανε κυβερνοεπιθέσεις στην ηλεκτρονική εκλογική υποδομή και εκστρατείες παραπληροφόρησης σε διάφορες πλατφόρμες, κυρίως στο TikTok. Την κατάσταση στην Ρουμανία εκμεταλλεύτηκαν καμπάνιες παραπληροφόρησης σε άλλες χώρες, αναπαράγοντας τον ισχυρισμό ότι η ακύρωση αποτελεί μέρος πραξικοπήματος. Τα ίδια αφηγήματα έκαναν λόγο για μαζικές συλλήψεις υποστηρικτών του Georgescu, ενώ στη Ρουμανία η πολιτική παραπληροφόρηση έχει λάβει σοβαρές διαστάσεις, αναπαράγοντας μεταξύ άλλων τον ισχυρισμό ότι η χώρα εισέρχεται στον πόλεμο στην Ουκρανία ή ότι οι πολίτες βρίσκονται σε κίνδυνο από το NATO.

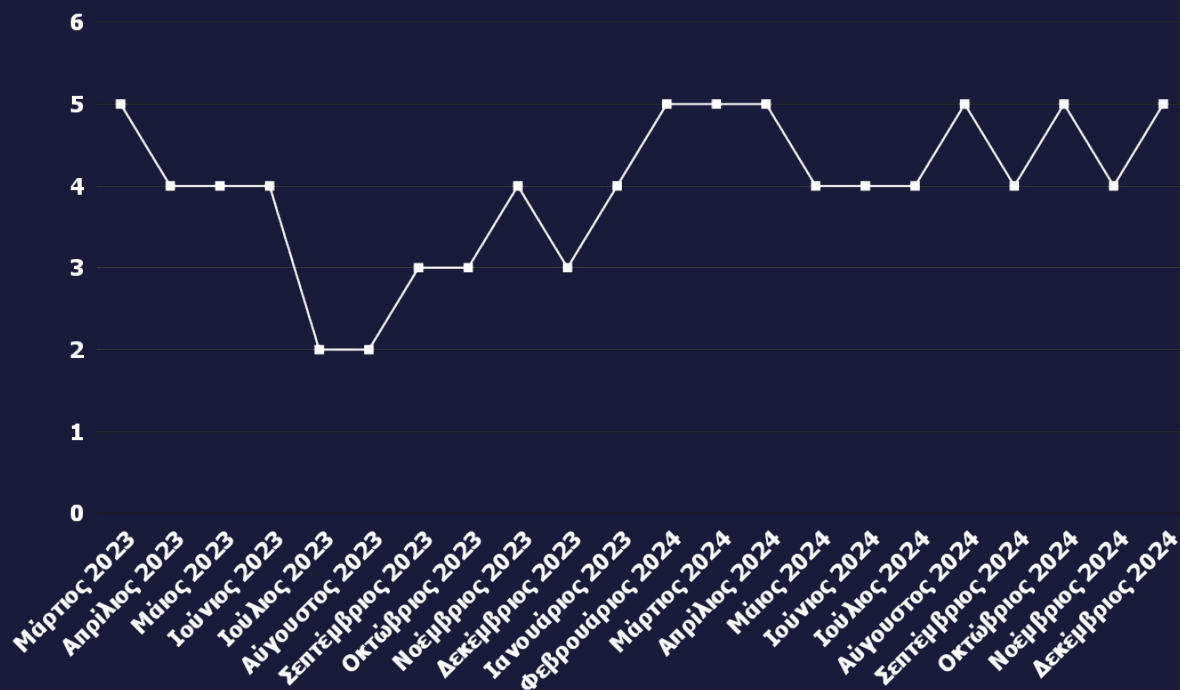
Τα ψευδή αφηγήματα που κυκλοφόρησαν τον Νοέμβριο για μια υποτιθέμενη επικείμενη κλιμάκωση του πολέμου στην Ουκρανία συνέχισαν να εξαπλώνονται τον Δεκέμβριο, κάνοντας λόγο για έναν επερχόμενο Γ' Παγκόσμιο Πόλεμο και το ενδιαφέρον των Ευρωπαίων να διευρύνουν την έκταση της σύγκρουσης. Αυτό συνοδεύεται από μια πληθώρα γνωστών ρωσικών προπαγανδιστικών μηνυμάτων, όπως ότι οι Ουκρανοί πλουτίζουν από τον πόλεμο, ότι η κάλυψη από τα μέσα ενημέρωσης είναι επιβεβλημένη και μεροληπτική, και ότι η Ουκρανία είναι αυταρχικό κράτος.

Αφηγήματα παραπληροφόρησης περί αποδείξεων ότι ο ιός SARS-CoV-2 δημιουργήθηκε από ανθρώπους και ότι η εμβολιαστική καμπάνια ήταν πειραματική και οδήγησε σε θανάτους συνέχισαν να κυκλοφορούν και τον Δεκέμβριο. Αφορμή για ενίσχυση των εν λόγω αφηγημάτων ήταν, μεταξύ άλλων, η δημοσίευση μιας αναφοράς από το Κογκρέσο των ΗΠΑ για την πανδημία και η επιλογή από τον εκλεγμένο Πρόεδρο των ΗΠΑ, Τραμπ, ενός γνωστού αντιεμβολιαστή ως Υπουργού Υγείας και Ανθρωπίνων Υπηρεσιών. Την ίδια περίοδο, επανεμφανίστηκαν διάφορες θεωρίες συνωμοσίας σχετικά με τα εμβόλια, υποστηρίζοντας ουσιαστικά ότι είναι επικίνδυνα και βλάπτουν τους πολίτες.

ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟΥ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ

Το ποσοστό παραπληροφόρησης με χρήση υλικού που δημιουργήθηκε με λογισμικό ΑΙ αυξήθηκε ελάχιστα τον Οκτώβριο. Από τα 1,481 άρθρα fact-checking τα 72 περιλάμβαναν εξέταση θεμάτων με χρήση αυτής της τεχνικής για διασπορά κακόβουλης παραπληροφόρησης. Αυτό αντιστοιχεί στο 5% του συνόλου. Οι τιμές των προηγούμενων μηνών δείχνουν ότι υπάρχει διακύμανση στις τάσεις για την εν λόγω τεχνική παραπληροφόρησης, αλλά τα ποσοστά παραμένουν χαμηλά.

Πέρα από τις προαναφερθείσες περιπτώσεις σχετικά με τη Συρία, ψευδείς ισχυρισμοί οι οποίοι περιλάμβαναν περιεχόμενο που έχει δημιουργηθεί από λογισμικό τεχνητής νοημοσύνης αφορούσαν την υποτιθέμενη οικειότητα μεταξύ του νυν Γερμανού Καγκελαρίου και του Προέδρου της Ουκρανίας Ζελένσκι, έναν καβγά μεταξύ Αυστριακών πολιτικών, καθώς και ανθρώπους που περπατούν μέσα στη σήραγγα του μετρό της Θεσσαλονίκης. Η κυκλοφορία του Grok από την πλατφόρμα Χ, ενός μοντέλου δημιουργίας εικόνων χωρίς περιορισμούς, έχει χρησιμοποιηθεί για να πλημμυρίσει την πλατφόρμα με υπερ-ρεαλιστικές εικόνες που δημιουργούνται από τεχνητή νοημοσύνη, με αποτέλεσμα και την διάδοση εικόνων ρατσιστικού περιεχομένου.

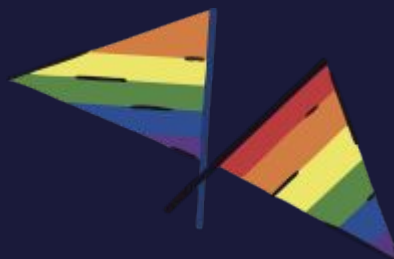
ΟΙ 4 ΨΕΥΔΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΙΟ ΕΥΡΕΙΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟ, ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΗΤΑΝ:

- Ο ουκρανός Πρόεδρος Βολοντίμιρ Ζελένσκι αγόρασε το ξενοδοχείο Palace des Neiges στο χιονοδρομικό κέντρο Courchevel στη Γαλλία για 88 εκατομμύρια ευρώ
- Διάσημοι του Χόλιγουντ (Mel Gibson, Denzel Washington, Robert Downey Jr. κ.ά.) εντάχθηκαν σε στούντιο παραγωγής κατά της “woke ατζέντας”
- ▲ Άγνωστος, εξαιρετικά μεταδοτικός, ιός σκότωσε 79 άτομα στο Κονγκό μετά τη διανομή εμβολίου του Ιδρύματος του Bill Gates
- ◆ Ο Τραμπ θέλει να απαγορεύσει την πρόσβαση όλων των οργανώσεων του Τζορτζ Σόρος από την αμερικανική πολιτική

ΟΙ ΠΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Η Christine Lagarde, πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), μίλησε για την “κατάργηση των μετρητών” ώστε να “σταματήσει η κλιματική αλλαγή”

Η Δανία απαγόρευσε τις σημαίες ουράνιου τόξου υπέρ της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας

Η Πορτογαλία εξέδωσε αναμνηστικό κέρμα CR7 αξίας 7 ευρώ προς τιμήν του Κριστιάνο Ρονάλντο

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Οι πληροφορίες που περιέχονται σε αυτή την αναφορά συλλέχθηκαν μέσω ερωτηματολογίου το οποίο στάλθηκε στους οργανισμούς ελέγχου γεγονότων οι οποίοι είναι μέλη του δικτύου ελέγχου γεγονότων του EDMO (<https://edmo.eu/fact-checking-community/>).

Περίοδος αναφοράς: 1-31 Δεκεμβρίου 2024. Αριθμός απαντήσεων: 31.

Βασικοί ελεγκτές της αναφοράς: Tommaso Canetta και Enzo Panizio, Pagella Politica/Facta.

Για περισσότερες πληροφορίες: t.canetta@pagellapolitica.it.

Το EDMO έχει λάβει χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση υπό τον αριθμό συμβολαίου: LC-01935415